

Klasik Türk Edebiyatında Matla' Söyleme Geleneği ve Hâşimî'nin Matlalarının Yeni Bir Nüshası

The "Matla" Telling Tradition in Classical Turkish Literature and a New Copy of Hâşimî's Matlas

Aysun ÇELİK

Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara, Türkiye

ORCID: 0000-0002-4734-1676

Corresponding Author :

Aysun ÇELİK

Email:

aysuncelik@hacettepe.edu.tr

Citation: Çelik, A. (2020). Klasik Türk Edebiyatında Matla' Söyleme Geleneği ve Hâşimî'nin Matlalarının Yeni Bir Nüshası. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10 (2): 369-413.

Submitted: 27.05.2020

Accepted: 01.06.2020

Özet

Klasik Türk edebiyatında matlain bir nazım şekli olarak kullanılmasının yanı sıra 16. asır şairlerinden Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî, bilinçli ve düzenli bir matla söyleme geleneği başlatmıştır. Sosyal hayatın konu edildiği, şûhâne ve doğal bir üslubun tercih edildiği, deyim, atasözü ve veciz ifadelerin sıklıkla kullanıldığı bir tarzı temsil eden bu gelenek, bugünkü tespitlerimize göre, Cemâlî de dâhil olmak üzere en az altı temsilciye sahiptir. 1100 adet matlain sahibi Cemâlî'den sonra; Rüşdî'nin 403, Fennî'nin 366, Hâşimî'nin 334, Himmet-zâde Abdî'nin 253 ve Subhî-zâde Feyzî'nin 133 adet matlai olduğu ve -Rüşdî hariç- bu şairlerin Cemâlî'yi kaynak göstererek matla söylediği tarafımızdan tespit edilmiştir. 17. asrın "tarih düşürme ve muamma manzumeleri"yle meşhur şairi Bursalı Hâşimî de matla söyleme konusunda Cemâlî'nin izinden gidenlerdendir. Hâşimî'nin şiirlerinin toplandığı ve birçok nüshasının olduğunu bildiğimiz divanı üzerinde iki adet yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Bu tezlerde Hâşimî'nin matlalarının çok kısa bir değerlendirmesi yapılmış ve metinleri verilmiştir. Ancak Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu içerisinde 06 Mil Yz FB 533/3 numarada kayıtlı bulunan bir şiir mecmuasının 150b-153b yapıtları arasında yer alan Metâlî-i Hâşimî-i Burûsevî adlı bölümde Hâşimî'nin daha önce yayımlanmamış matlaları bulunmaktadır. Bu makalede; Cemâlî'nin temsil ettiği matla söyleme ekolünün diğer mümessilleri tanıtılmış, Hâşimî'nin matlalarının tespit ettiğimiz yeni nüshası değerlendirilerek Metâlî-i Hâşimî konusundaki en geniş inceleme-metin çalışması ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Matla, Cemâlî, Hâşimî.

Abstract

In addition to using "matla" as a form of verse in classical Turkish literature, Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî, one of the poets of the 16th century, started the tradition of singing "matla" consciously and regularly. Representing a style in which social life is the subject, witty and natural style is preferred, and proverbial and aphorism expressions are frequently used. This tradition has at least six representatives, including Cemâlî, according to our findings today. After Cemâlî, who owns 1100 matlas; it has been determined that Rüşdî has 403, Fennî has 366, Hâşimî has 334, Himmet-zâde Abdî has 253 and Subhî-zâde Feyzî has 133 matlas, and except for Rüşdî, these poets refer to Cemâlî. Renowned poet Hâşimî, who is famous for his 17th century history and riddle verse, is also one of those who follow Cemâlî's in terms of singing matla. Two master's theses have been prepared on the divan, in which the poems of Hâşimî are collected, and we know that there are many copies. In these theses, a very brief evaluation of Hâşimî's matlas was made, and their texts were given. However, in the section titled Metâlî-i Hâşimî-i

Burûsevî, which is located between 150b-153b leaves of a poem magazine registered in 06 Milli Yz FB 533/3 in the Ankara National Library Manuscripts Collection, there are matlas that have not been published before. In this study, the other representatives of the matla way that is represented by Cemâlî are introduced, and the most extensive text examination on the issue of Metâlî-i Hâşimî is made by evaluating the new copy of Hâşimî's matlas.

Keywords: Matla, Cemâlî, Hâşimî.

1. GİRİŞ

Matla' (مطلع), güneşin veya bir diğer yıldızın doğması yahut güneşin veya yıldızların doğduğu yer anlamında Arapça bir kelimedir (Sâmî 1899:1364). Edebî bir ıstılah olarak ise matla'; kasîde veya gazelin kafiyeli (musarra) olan ilk beyti (Sâmî 1899: 1364, Nâcî 1889: 158); gazelin doğduğu, başladığı beyit, başlangıç beytidir (Dilçin 2004:105). Bunun haricinde klasik Türk edebiyatında "matla", nazım şekillerine göre tertip edilmiş bir divanın ekseriyetle sonunda, kendi aralarında kafiyeli müstakil beyitlerin toplandığı bir bölümü de ifade etmektedir. Diğer taraftan matla; bazen bir gazel veya kasidenin ilk beyiti olmak üzere tasarlanmış bazen bir manzumeden çıkarılan bir beyit olarak artık kalmış bazen herhangi bir konudaki veciz bir söylemi ifade etmiş bazen de meşhur bir şiirin başını hatırlatmak için kullanılmıştır.

Konuyla ilgili araştırmalarımız esnasında matla'ın bu kullanımların dışında bir kullanımı daha olduğu dikkatimizi çekmiştir. Cemâlî'nin "Metâlî-i Cemâlî" ve "İstanbul Şehrengîzi" adlı eserleri üzerinde hazırladığımız yüksek lisans tezimizde (Eren, 2012) bu konu üzerinde tafsilatlı bilgi vermiş, matla'nın edebî bir geleneğe dönüşmüş olma ihtimali üzerinde durmuştuk. Tezimizden ürettiğimiz kitap çalışmamızda ise "Metâlî-i Cemâlî"yi;

- Mısralar arasında vezin, kafiye ve redif ortaklığı bulunması yönüyle "matla" şeklinin,
- Mısralar arasında vezin, kafiye ve redif ortaklığı bulunması ve divanlarda, bağımsız kafiyeli beyitler olarak anılması dolayısıyla "musarra'/mukaffâ" biçiminin,
- Vezin, kafiye, konu yönüyle kendisinden önce ve sonra gelen beyitlerden bağımsız olması yönüyle "müfret" modelinin,
- Belirli bir konuyu işlemesi ve düşünceyi bir beyitte özetlemesi bakımından "mütalaat" (görüş, fikir) bildirme maksadının hususiyetlerini gösteren (Çelik, 2017: 13) bir eser olarak ifade etmiştik.

Kâbilî'nin ve Hisâlî'nin meşhur bir şairin şiirlerinin ilk beyitlerini bir araya getirerek oluşturdukları matla mecmualarının yanı sıra; matla'nın bir akım/gelenek hâline dönüştüğünü Hâşimî'nin matlalarının tespit ettiğimiz yeni bir nüshasında ve yine yeni bir bilgi olarak 18. yüzyıl şairlerinden Mustafa Fennî'nin divanındaki matlalar bölümünde görmekteyiz.

Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu içerisinde 06 Mil Yz FB 533/3 numarada kayıtlı bulunan bir şiir mecmuasında sırasıyla yer alan ve;

Metâlî-i Cemâlî (140b-150b),

Metâlî-i Hâşimî-i Burûsevî (150b-153b),

Metâlî-i Himmet-zâde Abdî Efendi (154a-156b),

Metâlî-i Subhî-zâde Feyzullâh Efendi (157a-158b)

şeklinde başlıklarla verilen matlaların mecmuayı tertip eden kişi tarafından bilinçli bir şekilde hazırlandığı görülmektedir. Anlaşılan o ki Cemâlî tarafından başlatılan ve matlalara özgün bir hüviyet kazandıran bu yaklaşım; başka şairler tarafından da moda/akım hâline dönüştürülmüştür.

Nitekim; bu mecmuada **Metâlî-i Hâşimî-i Burûsevî** başlığıyla verilen bölüme Hâşimî'nin;

O mihrürü ruhları vaşfında matla'lar idiüp inşâ

Cemâlî semtine yüz tutdum olup medh-ile gūyâ (b. 1)

beyiti ile başlanarak matla'ın Cemâlî'nin alanı olduğu ifade edilmiştir.

Mezkûr mecmuanın 154a-156b yapraklarında yer alan “Metâlî-i Himmət-zâde Abdî Efendi”nin mensur bir mukaddime ile başlayan bölümünde de *Cemâlî'nin matlalarından, Cemâlî'nin kardeşi Kemâlî'den, Hâşimî'nin Cemâlî'nin peyrevi olduğundan ve bu kişilerin metâlî' semtinde güzel ve özgün bir tarzları olduğundan* (Çelik, 2017: 15) söz edilmiştir. Bu girişten sonra Himmət-zâde Abdî Efendi'nin matla beyitlerine Cemâlî'nin elimizde bulunmayan fakat Mısır (Kahire) Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazma Eserler Bölümü, Talat 178, Nu: 1744'te kayıtlı nüshasında olduğunu bildiğimiz;

Metâlî'dür kulüb-ı nükte-sencân suhan-pîrâ

Cemâlî oldı gūyâ âfitâb-ı 'âlem-i ma'nâ

beyti zikredilerek başlanmış ve;

Celâlî cānibin terk it ne lâzım başuña gavğa

Cemâlî semtin oħşa pek mülâyimdür saña zîrâ (Çelik, 2017: 15)

beyti ile devam edilerek matla konusunda yine Cemâlî referans gösterilmiştir.

Himmət-zâde Abdî Efendi'nin 253 matlaından oluşan bu bölümün ardından Subhî-zâde Feyzullâh Efendi'nin matlaları gelmektedir.

157a ile 158b yaprakları arasında bulunan ve **Metâlî-i Subhî-zâde Feyzullâh Efendi** başlığıyla kaydedilen bölüm, mensur bir mukaddime ile başlamakta ve 133 matladan oluşmaktadır.

Dört şairin matlalarının verildiği elimizdeki bu matla mecmuasının haricinde; müstakil olarak matlalardan oluşan eserler arasında XVII. yüzyılda Hisâlî tarafından tertip edilen “Metâlîü'n-nezâir”i, Kâbilî'nin büyük ölçüde sevgilinin güzellik unsurlarını konu ettiği “Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr”ını da anmak gerekir.

Elbette pek çok divanın sonunda “matla', müfred, ebyat” bölümleri bulunmaktadır. Ancak doğrudan ve bilinçli bir şekilde matlalar kaleme alma geleneğinin 16. asırda Cemâlî ile başladığını daha önce keşfetmiş ve yüksek lisans tezimizde (Eren, 2012) ifade etmiş olmakla birlikte; matla yazma geleneğinin/akımının -bugünkü tespitlerimize göre- 18. asırda da bir temsilcisi bulunmaktadır. Mustafa Fennî Divanı'nın matlalar bölümünde geçen;

Cemâlî Hâşimî 'Abdî ve Rüşdî kulların Mevlâ

Cinānda çār-yāruñ bezmine dāhîl ide ferdâ (Demirkazık, 2009: 625)

Göñül bir Hâşimî şūha idince Rüşdini icrâ

Olup 'Abdî Cemâlî şevkına ferdâ ider hālâ (Demirkazık, 2009: 625)

beyitlerinde olduğu gibi Fennî¹; Cemâlî, Hâşimî, 'Abdî ve Rüşdî adıyla verdiği dört dostun meclisine dahil olmayı istemektedir. Fennî'nin zikrettiği gibi; Cemâlî, Hâşimî ve Abdî'nin matla konusunda ortaya koyduğu gelenek daha önceki çalışmalarımızda (Eren, 2012; Çelik, 2017) ve yukarıda ifade edilmişti. Ancak Fennî'nin verdiği bu malumat; kendisinin ve Rüşdî'nin matla konusundaki sürdürdükleri ekole dikkat çekmesi bakımından bizim için yeni bir bilgidir. Zira 18. asır

¹ Fennî Divânı üzerine doktora tezi hazırlayan İbrahim Demirkazık, Fennî'nin matlalarında söz ettiği Cemâlî'nin “es-Seyyid Mehmed Celâeddin (Şeyh Cemal Efendi adıyla tanınan Cemâlî (ö. 1164 / 750-51)) olabileceği ihtimali (Demirkazık, 2009: 98) üzerinde durmuştur. Ancak Fennî'nin zikrettiği Cemâlî, 16. asır şairlerinden Defterdârzâde Ahmed Cemâlî'dir. Ayrıca Fennî'nin matlalarında bahsettiği Hâşimî'nin de Ahır Emîri-zâde Mehmed Hâşim Efendi olduğu ihtimali düşünülmüştür. Fakat Fennî'nin bahsettiği Hâşimî, 17. asır şairlerinden Bakkâlzâde Seyyid Mehmed Çelebi'dir. Detay için bk. Demirkazık, İbrahim (2009). 18. YY. Şairi Mustafa Fennî Divân (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin). Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

şairi Fennî'nin bu matla ekolünden haberi olarak kaleme aldığı 366 matla ile 17. asır şairi Rüşdî'nin² Cemâlî'den bahsetmemekle birlikte;

Maşrık-ı dilden tulû' idüp bu nazm-ı tâbdâr

Mihrveş matlalarum kaldı cihânda yâdgâr (Ekici, 2006: 348)

gibi beyitlerle matlalarını övdüğünü gördüğümüz ve bilinçli bir biçimde kaleme aldığını anladığımız 403 adet matla'ı bulunmaktadır.

Bugünkü bilgilerimize göre, "bir gelenek demeye temkinli yaklaşmakla birlikte"; Cemâlî'nin bilinçli ve düzenli bir şekilde açtığı matla' söyleme yolu/akımı/ekolü/modası; bugünkü tespitlerimize göre 'Abdî, Rüşdî, Hâşimî, Subhî-zâde Feyzî ve Fennî olmak üzere, en az 5 takipçi edinmiştir.

Aşağıda; Hâşimî'nin matlalarının tespit ettiğimiz yeni bir nüshası tanıtılmış ve nüshadaki matlalar "inceleme-metin" yoluyla günümüz Türkçesine transkripsiyonlu olarak aktarılmış ve değerlendirilmiştir.

HÂŞİMÎ

"Bursalı Hâşimî" olarak da bilinen Seyyid Mehmed Çelebi, 17. asrın divan sahibi şairlerindedir. Babası, Bakkâlzâde Ali Edîbi Efendi'dir. Hâşimî'nin saraç yahut kadı olduğu belirtilmekle birlikte ekseriyetle saraç olduğu kabul edilmiştir (Bulan, 1993: 10; Karaca, 1995: V). Vefat tarihi; "Rızâ Tezkiresi'nde 1022/1613, Osmanlı Müellifleri'nde 1041/1631, Vekayii'l-Fudalâ, Mecelletü'n-Nisâb ve Sicill-i Osmânî'de 1037/1627" şeklinde ihtilafli olmakla birlikte *Mihr ü Vefâ* mesnevisinin tamamlanma tarihi olarak verilen "Bihamdillâh temâm oldı risâle" ifadesine bağlı olarak 948/1641 tarihi dikkate alınmaktadır (Yıldız, 2014). Yılda bir defa Bursa'ya gitmeyi adet edinen Hâşimî, İstanbul'da yaşayıp burada muhtemelen 80 yaşından sonra vefat etmiştir (Karaca, 1995: VI). Kabri Edirnekapı dışında, Emir Buharî Tekkesi civarında, İbni Kemal'in mezarına yakın bir yerde bulunmaktadır (Yıldız, 2014).

Bayramiye tarikatına mensup olan Hâşimî, 1574-1630 arasında tahta geçen beş padişaha yakın olmuş (Karaca 1995: VI), Sultan I. Ahmed ve damadı Nasuh Paşa'nın çevresinde kendisini yetiştirmiştir (Yıldız, 2014).

Hâşimî'nin ta'lik yazı, muamma ve bilhassa tarih düşürme alanlarında özel bir yeteneği vardır. Ahmed Cevdet Paşa, Belâgat-ı Osmânîye'de "snâ'at-ı târîhde imam olmuştur" ifadesiyle, Hâşimî'nin tarih düşürmedeki yeteneğinden bahsetmiştir (Karaca, 1995: VII)

Hâşimî'nin Eserleri:

Dîvân: Biyografik kaynaklarda adı geçen yegâne eseridir. Divan üzerinde Ayşe Bulan ve Oktay Selim Karaca tarafından iki yüksek lisans tez çalışması yapılmıştır.³

Mihr ü Vefâ: Agâh Sırrı Levend'in İstanbul Sahaflar Çarşısı'nda bulduğu mesnevisidir. 6511 beyittir. 948/1641 yılında tamamlanmıştır. Hâşimî'nin biyografik kaynaklarda yer almayan eseridir. Eser üzerinde Selami Ece tarafından bir yüksek lisans tez çalışması hazırlanmıştır.⁴

² Rüşdî'nin matlaları için bk. Ekici, Hatice (2006). *Sahhaf Rüşdî ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

³ Hâşimî'nin divanı üzerinde yapılan tez çalışmaları için bk. Bulan, Ayşe (1993). *Hâşimî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Karaca, Oktay Selim (1995). *Hâşimî Divanı (Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divanı'nın Karşılaştırmalı Metni)*. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi. Bu vesileyle yüksek lisans tezini bize gönderen sayın Prof. Dr. Oktay Selim Karaca'ya teşekkür ederim.

⁴ Tez için bk. Ece, Selami (1996). *Tahkiye Açısından Hâşimî'nin Mihr ü Vefa Mesnevisi*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Şerh-i Mu'ammât: Hâşimî'nin kendi muammalarına yaptığı 4 varaklık bir çözümlemedir (Yıldız, 2014).

Bursalı Hâşimî'nin tarih manzumeleri ve muammaları haricinde, matlalar konusundaki ilgisi üzerinde bugüne kadar pek durulmamıştır. Yüksek lisans tezimizde kısaca söz ettiğimiz konu, bu makalede tespit ettiğimiz bir *Metâli'-i Hâşimî* nüshası üzerinden yeniden ve tafsilatlı olarak ele alınacaktır.

A. METÂLİ'-İ HÂŞİMÎ'NİN İNCELENMESİ

Hâşimî'nin matlalarının farklı nüshalardan oluşturulan metni; daha önce "Dîvân"ı üzerinde ayrı iki yüksek lisans tezi çalışması hazırlayan Ayşe Bulan ve Oktay Selim Karaca tarafından transkripsiyonlu olarak verilmiştir.

Bulan'ın tezinde "Matla'lar" başlığıyla verilen bölümde (s. 196-237) belirtildiğine göre; Hâşimî'nin matlaları sadece S Nüshasında 131b-138a yaprakları arasında bulunmaktadır. Kafiye sırasına göre verilen matlaların her harfinde başlıklar "Fî-Harfi'l-Elif, Fî-Harfi'l-Bâ..." şeklinde belirtilmiştir. Bulan, tezinde S nüshasına dayanarak bir tanesi tekrar beyit olmak üzere, 320 adet matla vermiştir. Tezinin I. Bölümü'nde, Hâşimî'nin divanını tanıtırken Bulan, matlalar bölümü ile ilgili olarak sadece "Çoğunluğu teşkil eden bir bölüm de matlalardır. Üç yüzü aşkın matla beyitlerinde şair, atasözlerine, deyimlere ve halk söyleyişine bolca yer vermiş; akıcı, sade bir dil kullanmıştır" (Bulan, 1993: 14) şeklinde kısa bir değerlendirme yapmıştır.

Karaca'nın tezinde ise; "Divan-ı Matali'" başlığıyla verilen bölümde (s. 72-116) belirtildiğine göre; Hâşimî'nin matlaları A nüshasında 51-71 yaprakları arasında bulunmaktadır. Karaca tezinde A nüshasına dayanarak "Fî-Harfi'l-Elif, Fî-Harfi'l-Bâ..." şeklindeki başlıklarla 321 adet matla'a yer vermiştir. Divanın muhtevsından genel olarak bahsettiği bölümde matlalar için Karaca, "Hâşimî Divanının tarihlerden sonra en önemli ve güzel bölümü burasıdır. Aslında sanat yapmak maksadı ile yazılan bu bölümde şair gayet sade bir dille sanatlı ve her birinden devrin sosyal hayatını anlamaya, şairin sanatı hakkında fikir sahibi olmaya yarayacak güzel matlalar yazmıştır." (Karaca, 1995: XIII-XIV) diyerek; dil, üslup ve muhteva için toplam sekiz matla'ı örnek vererek matlalarla ilgili kısa değerlendirmesini tamamlamıştır.

Hâşimî'nin matlaları ile ilgili tespit ettiğimiz yeni bir nüshaya dayanarak hem Hâşimî hem de matla konusunda yeni bazı değerlendirmeler yapmamız mümkündür. Aşağıda, *Metâli'-i Hâşimî* şekil ve muhteva özellikleri bakımından incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

a. Yazılış Sebebi

Hâşimî, müstakil bir eser muamelesi yaptığı *Metâli'*ine aşağıdaki beyitle başlamıştır:

*O mihrûñ ruhları vaşfında matla'lar idüp inşâ
Cemâlî semtine yüz tutdum olup medh-ile gūyâ*

Hâşimî bu ilk matlaında, o güneş gibi sevgilinin yanaklarını vasfetmek için matlalar/doğuş yerleri inşa ettiğini söylemiş, böylelikle Cemâlî'nin semtine/tarzına yüz tuttuğunu/yöneldiğini ifade etmiştir. Bir matla beyiti olmaktan çok adeta *Metâli'-i Hâşimî*'nin sebab-i telifi hüviyetinde olan bu beyitten; Hâşimî'nin bilinçli bir şekilde, müstakil olarak matlalar kaleme aldığını, bu akımın mümessilinin Cemâlî olduğunu, kendisinin de Cemâlî'yi örnek aldığını anlıyoruz.

b. Beyit Sayısı

Bulan'ın tezinde 320 beyit, Karaca'nın tezinde 321 beyiti bulunan *Metâli'-i Hâşimî*'nin tespit ettiğimiz yeni nüshasında 325 beyit bulunmaktadır. Ancak Bulan ve Karaca'nın yüksek lisans tezleri ile yeni tespit ettiğimiz nüsha üzerinde yaptığımız mukayese sonucunda *Metâli'-i Hâşimî*'nin -bugün için- 334 matlaını kayda geçirmiş bulunmaktayız.

c. Nüshanın Tanıtılması

Metâli'-i Hâşimî'nin bir müddet önce tespit ettiğimiz yeni bir nüshası Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz FB 533/3 numarada *Mecmû'a-i Eş'âr* adıyla kayıtlı olan bir mecmuanın 150b ile 154a yaprakları arasında bulunmaktadır. Bu nüsha, tarafımızdan M nüshası olarak isimlendirilmiştir.

197 yapraktan oluşan yazma eserin, 140b-158b yaprakları arasında adeta bir matla mecmuası hüviyeti gösteren bölümünde;

140b-150b yaprakları arasında "Mütâla'ât-ı Cemâli Merhûm",

150b ile 154a yaprakları arasında "Metâli'-i Hâşimî-i Burûsevî",

154a ile 156b yaprakları arasında "Metâli'-i Himmet-zâde Abdî Efendi",

157a ile 158b yaprakları arasında "Metâli'-i Subhî-zâde Feyzullâh Efendi"

bulunmaktadır.

Mezkûr nüshada "Metâli'-i Hâşimî" başlığıyla verilen bölüm, kafiye alfabetiğine göre sıralanan 325 beyitten oluşmaktadır.

Eser,

O mihrûñ ruhları vaşfında matla'lar idüip inşâ

Cemâlî semtine yüz tutdum olup medh-ile gûyâ

beyti ile başlayıp;

Semend-i nefsiimi kör itmege ey gözlerüm nûrî

Saña bir alaca kesdürsem olmaz mı feres gûrî (?)

beytiyle sonlanmaktadır.

Metâli'-i Hâşimî'nin bu yeni nüshasında, her sayfa dört sütun şeklinde bölümlenmiş ve her sütuna ortalama 13 ila 14 beyit yazılmıştır.

315×150-280×125 mm ebatlarında olan mecmua; şirazeli kahverengi meşin ciltlidir. Kitapta, üzümlü taç ve harf filigran kâğıt kullanılmıştır. Yazma kitabın tamamı üçer ve bazen altışar sütun olarak istinsah edilmiştir. Müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. Başlık ve isimler kırmızı yazılıdır. Talik hatla yazılan "Metâli'-i Hâşimî", sayfaların köşelerine paralel satırlar hâlinde kaleme alınmıştır.

d. Şekil Özellikleri

Elimizdeki M Nüshasında Hâşimî'nin matlaları, kafiye alfabetiğine göre tertip edilmesine rağmen "Fî-Harfî'l-Elif, Fî-Harfî'l-Bâ..." gibi ara başlıklar kullanılmamıştır.

Bulan ve Karaca'nın tezleri ile M nüshasının mukayesesi neticesinde oluşturduğumuz Hâşimî'nin matlalarının kafiye alfabetiğiyle tertibi ve beyit sayıları aşağıda verilmiştir.

A. Çelik

KAFİYENİN SON HARFİ	BEYİT SAYISI	KAFİYENİN SON HARFİ	BEYİT SAYISI
Elif	21	Ṭı	1
Bā	9	Zı	1
Tā	9	'Ayn	2
Se	1	Ġayn	2
Cīm	3	Fā	2
Ḥā	1	Ḳāf	5
Ḥı	1	Kāf	13
Dāl	5	Lām	15
Zāl	1	Mīm	16
Rā	83	Nūn	37
Zā	15	Vāv	4
Sīn	3	Hā	43
Şīn	7	Yā	32
Şād	1		
Ḍad/Ẓad	1		

Aşağıdaki tabloda ise Hâşimî'nin matlalarında kullandığı vezinler ve bu vezinlerin kullanım sayısı verilmiştir:

Vezin	Sayı
Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün	109
Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün	107
Me'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün	43
Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün	26
Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün	14
Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün	11
Me'ülü Mefā'ilü Me'ailü Fe'ülün	10
Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün	5
Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ül	3
Me'ülü Fā'ilātün Me'ülü Fā'ilātün	2
Müfte'ilün Fā'ilün Müfte'ilün Fā'ilün	1
Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün	1

e. Muhteva Özellikleri

Metâli'-i Hâşimî'nin -doğal olarak- tek bir konusu yoktur. Her biri başlı başına bir konuyu, bir duyguyu veya bilgiyi ifade eden matlalarında Hâşimî; sade, doğal ve şûhâne bir söyleyişi tercih etmiş, deyimlere ve veciz ifadelerine yer vermiştir. Aşağıda *Metâli'-i Hâşimî'nin* öne çıkan konuları beyitlerle örneklendirilmiştir.

Hâşimî, mahlasını zikrettiği beyitlerde bazen kendisi ile ilgili bilgi vermiş;

Nice diş ağrısı çekdik nice göz ağrısı gördük

Bi-ḥamdi'llāh vücūdı biz bu sinn ü sāle irgürdük (b. 180)

bazen de şiir anlayışına dair hususları dile getirmiş;

Suḥanda Hâşimî'nün tarzı ḥāş u nazmı ḥōş-terdür

Müreddef olmayan eş'arı hep ğayr-ı mükerrerdür (b. 89)

çok değil, az söyleyen bir şair olduğunu ifade etmiştir:

Şehā gāhī kaşuñ geh kākülüñ evşāfını eyler

Degüldür Hâşimî pür-güy ayda yılda bir söyler (b. 109)

Yârini eve davet eden Hâşimî (b. 29); gönle bir dilberin yetmeyeceğini (b. 137), her bekâr olmayanla muhabbet tavlasi oynanmayacağını (b. 291), denizde değil karada bile işret edilebileceğini söylemiş (b. 32); Galata'yı bir işret yeri olarak değerlendirerek (b. 32), mecliste dilrübâsız bulunamayacağından bahsetmiş (b. 121) ve kimi zaman aşağıdaki gibi hayıflanmalara da yer vermiştir:

Dilâ bizümle beş gün atlayan şâhib-serîr oldı

Ağac ata bile bindüklerüm mîr ü vezîr oldı (b. 328)

Hâşimî'nin matlalarında; oğlan, civan, mahbup sevgisi de dikkat çekmektedir. Şair; gönlün uzun oğlan sevdiğini (b. 73), bir civana vurulduğunu (b. 135, b. 188), gümüş bir mahbubun kalbe çok gelmeyeceğini (b. 145) yine matlalarında dile getirmektedir.

17. asırda yaşadığını bildiğimiz şair, matlalarında; devrin Sultân Murâd (b. 68) ve Sultân Ahmed (b. 219, b. 295, b. 315) devri olduğunu söylemekte, Osmanlı sultanının tütününü yasaklamasından memnuniyetini dile getirmekte (b. 221), devletine dua etmektedir (b. 8). Bundan başka; Özdemür Paşa (b. 260) ve Sinan Paşa (b. 266) matlalarda yer bulan devrin diğer devlet adamlarındandır.

Matlalarda sosyal hayattan izlere de rastlamak mümkündür: Yaprak kurutup tütün içmek (b. 63), keyif verici madde kullanmak (b. 279, b. 312), altının mihenk ile ölçülmesi (b. 309), bayramda (hediyelik) kumaş kestirmek (b. 296), kalın (başlık) verip kız almak (b. 249), Osmanlı padişahının tütününü yasaklaması (b. 221), hamamda halvette flori vermek (b. 81), şehzadenin sancağa çıkması (b. 85), güzellerin Gelibolu'da Kayapazarı'na gitmesi (b. 105), Mısır'da kahveci olanlara para bırakılması (b. 119), İstanbul'da merdivenli odaların moda olması (b. 123), Yahudilerin yılda bir gül bayramı etmeleri (b. 134), Hasköy'de mey meclisinin kurulması (b. 185), hâkimlerin armağan adıyla rüşvet alması (b. 18) gibi durum ve hadiseler nakleden Hâşimî; barut (b. 312), ağız otu (b. 312), İngiliz yaprağı (b. 279), baklava (b. 305), senbûse (tatlı, b. 208), kuruş (b. 300) gibi günlük kelimelere de matlalarında yer vermiştir.

Hâşimî'nin matlalarında, şehrengizlerdeki gibi lakap ve meslek bildiren isimler de sıklıkla yer almaktadır. Bunlardan meslek bildirenler muhâsib (b. 106), şarrâf (b. 108), sâ'atci (b. 114), çorbacı (b. 128), şâ'ir (b. 131), muhtesib (b. 167), raqqâs (b. 183) cānbāz (b. 310); lakap bildiren ve gerçek bir kimseyi ifade edenler Sākī Ahmed (b. 209), Çāvūş (b. 155), Çāvūş-zāde (b. 277), İplikçi Hüseyin (b. 322), Sipāhî-zāde (b. 317), Cānbāz oğlu (b. 310), Yaralı-zāde (b. 293), Hâfız-zāde (b. 280), Muhtesib-zāde (b. 281), Sirkeci-zāde (b. 282), Kılıc-zāde (b. 287)'dir.

Hâşimî'nin matlaları arasında -çok az olmakla birlikte- dinî nasihatleri ihtiva edenler de vardır:

Aç gözüñ 'ukbā yarağın gör idüp dünyâyı terk

İtdürür âhir saña çün taht u tâcı terk merg (b. 184)

Hâşimî matlalarında "meseldür" diyerek "kimsenüñ kâdrin bitürmez rüzgâr" (b. 127), "görmege toymak olmaz" (b. 140) "yinecek âşı buğından bellüdür" (b. 191), "kul hâşasız olmaz" (b. 202), "Kâmil ayağda kalur nâkış olan şadra geçer" (b. 54), "Gün zevâle iricek sâyesi ayağa düşer" (b. 94) gibi veciz ifade ve atasözlerine yer vermiş; ayrıca deyim kullanımına sık sık müracaat etmiştir: "yüz tut- (b. 1), cin top oyna- (b. 15), darısı saña (b. 16), yüz yumuşaklığı (b. 17), gönlünü yap- (b. 302), başum yüzüm üzre (b. 29), etmegüñ taşdan çıkar- (b. 59), at başı berâber (b. 114), ayağına taş dokınsa benden añlar (b. 61)" ifadeleri, matlalarda işlenmiş deyimlerden bir kısmıdır.

B. METÂLİ'-İ HÂŞİMÎ'NİN METNİ

150b

Meţâli'-i Hâşimî-i Burûsevî

Rahmetu'llâhi 'Aleyhi Rahmeten Vâsi'aten

[A]

1

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

O mihrüñ ruĥları vaşfında maţla'lar idüp inşâ

Cemâlî semtine yüz ũttdum olup medĥ-ile gũyâ

2

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Râh-ı Hâĥda başumuz ey Hâşimî idüp fedâ

Virelüm ĥũkm-i kaźâyâ çũn 'Alî Mũsâ Rıźâ

3

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Şu'le-i âĥı olup firĥat ũbinde reh-nũmâ

Dil uyup utına gitdi kũy-ı dilberden yaña

4

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Dimişler gerçi zikrũ'l-'ıyş nışfü'l-'ıyşdur ammâ

Şafâdan vaşfı beş artıĥ bulupdur bu dil-i ũeydâ

5

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Gelũp bezme bize hem-dem olur diyũ seni tenhâ

Bu gice ĥaylî dem yevm oldu zikrũ'l-'ıyş-ile cânâ

6

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ādetũm dâmânına yüz sũrmek iken dâ'imâ

Āstũnin ũpdũrũp itdi yeñi iĥsân baña

7

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Cihâna 'ilm-i keũde gŕsterũrdũm ben yed-i beyźâ

Eger il eline baĥar deyũ ũa'n itmese a'dâ

8

Mef'ũlũ Fâ'ilâtũ Mefâ'ilũ Fâ'ilün

Hâĥdan hemişe devlet-i vaşluñ kılup ricâ

Kâruñ nedũr diseñ iderũz devlete du'â

9

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Çũn kaĥbũl olmayıcaĥ olmaz belâyâ sed du'â

Aĥzın aĥdurma rakĥbũñ itmesũn ol bed du'â

10

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hânesinde câm-ı billũr olmasa faşl-ı ũitâ

Ehl-i 'aşĥuñ revzen-i çeşmine gelmez rũşenâ

11

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Bağdı çün ol zülfi ef'î zehr-i hādeyle baña
İ̇ ābit oldu ādem öldürdüğü mār-ı kākākā

12

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Midādı āb-ı hayvān olmuş enfāsı dem-i 'İsā
Bölük kātibleri şimdi iderler mürdeler ihyā

13

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Yazılıp gönlüm 'aceb mi bulsa çeşmüm rüşenā
Nāme yazmağa baña olmuş devātuñ tütüyā

14

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

Ağlarsa hālını n'ola iki gözüm saña
Hālince şimdi her kişi senden görür 'aṭā

15

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Çār-sū açılmayup karlar yağar başdı şitā
Ortalık tenhā kalup cinler top oynar dā'imā

16

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

Didüm rakıbe yār eyā murğ-ı bed-şadā
Kesdi başın kebüterinüñ darısı saña

17

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ohşayup semmürveş hattüñ ider vaşluñ ricā
Çok iş itdürür bu yüz yumşaklığı dahı saña

151a

18

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Dola hākimler içre la'net aña
Armağan nāmı ile rüşvet ala⁵

19

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Çalem aşlamağa çok sa'y u himmet eyledüm ammā
Velī tıtdurımadum ol nihāl-i nevrese hayfā

20

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Egri yatma luṭf iderken hın-i vuşlatda baña
Yohsa korlar nāmını hūbān içinde kec 'aṭā

21

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

⁵Bu matla, Bulan (1993) ve Karaca (1995)'nin tezinde bulunmamaktadır.

A. Çelik

Mülâzım kıl beni beş vaktde kapuñda didüm cānā
Didi vakti iki eyle baña ol şūh-ı bī-pervā

[B]

22

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Āl-i 'Ođ māna kıl ol [ol]mağ dilerseñ kām-yāb
Āsitānında olur ħar-bendeler Mālik-riķāb

23

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün
Cān nağdi ile ister ise vaşluñ ey ħabīb
İtme mu'āmele azacağ cānlıdur raķīb

24

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün
Ağzı görünmez anda velī tercümān-ı ğayb
Güyā zebānı oldı ħabībün lisān-ı ğayb

25

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
'Ālemi kırduñ geçirdüñ ğamze vü la'lüñle heb
Ġamze tiği ħün-feşān dārū-yı huşberdür o leb

26

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün
'İnāyet it koma tenhā ele alup beni teb
'Azīmetime ũutar derd-i hicr-ile her ũeb

27

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Neyler iseñ it raķibi ũatmağ ardınca olup
Yār ile cüft olmağa sa'y it tek ü tenhā bulup

28

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün
Koculdu yār baña ħavz içinde 'ālem-i āb
Ne özge 'ālem olurmuş cihānda 'ālem-i āb

29

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün
Yāre ħānemde didüm ķalsañuz olmaz mı 'aceb
Didi başum yüzüm üzre yanayum anda bu ũeb⁶

30

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Büse-i la'lin temennā eyledüm yārün ũurup
İstedüm ol āteşin ruĥsārdan yüz kızdurup

[T]

31

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

⁶ Bu matla, Bulan (1993) ve Karaca (1995)'nin tezinde bulunmamaktadır.

Geçerken cām-ı mey şundum gelüp nüş itdi ol āfet
Geline böyle gelse ādemüñ ayağına devlet
32

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
K̄alataya varup 'ıyş itmek-içün çekmeñiz zahmet
Deñiz geçmek ne lāzım gel k̄arada idelüm 'işret
33

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
'Āşık̄a ta'zīm için yüz yirde k̄or ol şūh-ı mest
Görmedüm anuñ gibi bir dilber-i 'āşık̄-perest
34

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Beste-i fitrāküñ olsam didüm ey şayyād-ı cüst
Ol gözi şehbāz didi nāz ile terkim dürüst
35

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün
Gelürse bezm-i şafāya ger ol leb-i yāķūt
O bezme sāk̄i kebüter kebābın eyleye kūt
36

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün
Şöhretle yapup hāneleri itme 'imārāt
Ey h'āce saña k̄ala mı bu şöhret ü dārāt
37

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Görince vaşluña 'āşıklar eylerken daħı niyyet
İmām olmaķ saña zahmet degül midür be hey āfet
38

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün
A'dāya sürüp naḫ'-ı veğāda ideyüm māt
Ey şāh 'aḫ̄ kıl dilerüm ben k̄ula mir'āt⁷
39

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Didüm bir telli destār ile şarılşaķ be hey āfet
Tebessüm eyleyüp didi zārāfetle ucın işlet

[B]

40

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Şafā-yı bezme ruhsār u leb-i cānānedür bā'iḫ̄
Nitekim zevķ u şevķa şem' ile pervānedür bā'iḫ̄

[C]

41

⁷ Bu matla, Bulan (1993) ve Karaca (1995)'nin tezinde bulunmamaktadır.

A. Çelik

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Maḥabbetden naḍ ībi tazelikde kendüñe vir gec
Bu bir yoldur girersin rāh-ı 'aşka iy göñül ir gec

42

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Kumār-ı 'aşkda a'dāya renc ola baña genc
Murād-ı naqşını gösterse bu sarāy-ı sipenc

43

Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün
İderler ḥ'ān-ı vaşl-ı yāri tārāc
Raķībā karnuñı toyur gözüñ ac

[H]

44

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün
Bir goncefemle iĉer iseñ dem-be-dem kadeḥ
Kamaz göñülde zerre kadar gussa hem-kadeḥ

[H]

45

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Teng-destüm diyü itme gel ṭama' bābın ferāḥ
Mülk-i istignāda şāh ol ḥāk-i faķrı eyle kāḥ

[D]

46

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün
Binüp semendine gelse o ṭfl-ı 'ālemgerd
Olur ḥizāne-i maqşūda genc-i bād-āverd

47

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün
Bizi nerrād-ı çarḥ-ı bī-taķlīd
Eyledi nerd-i 'aşk iĉinde ferīd

48

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Dilā bir dilberi şāh itmek olmışdı saña maqşūd
Bulup kāmūñ bi-ḥamdi'llāh ki oldı 'āķıbet Maḥmūd⁸

49

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Ben kılına dest-būs itdi 'aṭā ol serv-ķad
Reşk idüp ḥalk-ı cihān dirse 'aceb mi el-ḥased

50

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Dehānyla miyānında zebān kāşır suḥan nā-būd

⁸ Bu matla, Bulan (1993)'ın tezinde bulunmamaktadır.

Uzatmağdur civānuñ kāmetin vaşf itmeden maqşūd

[Z]

51

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Dest-büsuñ baña pālūde-i sükkerden elezz

Leblerüñ emsem olur kand-ı mükerrerden elezz

[R]

52

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Cevr ile Hâşimîye nağme-i nâ-sāzı gider

Gāfil olma ötesi soñra Hüseyñiye çıkar

53

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Şeytanat itse de tenhāda raqīb-i ebter

Hâşimînüñ ol öñinden şalavāt-ile geçer

54

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Baña pā-büsü yiter sīnesin ister iller

Kāmil ayakda kalur nāqış olan şadra geçer

55

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Varup cānāna 'aşık olduğıñ dimiş raqīb-i hār

İşitmiş ey gönül uzun kulağdan meyliñi dilber

56

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Oğşadum arqacığın mest uyurken dildār

Didi ağıyār uyur arqada sin zevkuñ var

57

Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ül

Şorarlarsa halvāları baña ger

Ṭabī'at peşimānı halvā çeker⁹

58

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Ḥakīrūñ gönlüne girmekde luṭf it eyleme te'hūr

Şikāf-ı sīneden pertev şalup ey mihr-i 'ālemgīr

59

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

'Ākil iseñ zevk için gerdün-ı dūna egme ser

Āsiyābāsā yūri var etmegüñ taşdan çıkar

60

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Helāk ider seni tiğ-i müjem dimiş dildār

⁹ Bu matla, Bulan (1993) ve Karaca (1995)'nin tezinde bulunmamaktadır.

A. Çelik

Gözüñdedür şaķın ol çeşm-i mestden zinhār

61

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Çekilmezken ser-i kūyn tūtop seng-i dil-i aġyār

Belā bu ayaġına taş doķinsa benden añlar yār

62

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Kemīn-i hāne-i dil dem-be-dem şevķ-i cemālūñdür

Göñülden ġayrı kimse zann iderseñ ol hāyālūñdür

63

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Böyle kalursa yaķup yapraķ duġān içmek eger

ķurıdurlar yapraġın bāġ-ı cihānuñ ser-be-ser

64

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

Pāk eylemekde lüle şapın ey dil ol püser

Zinhār ġaflet eylesesün soñra tel kırar

65

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

Ezber idüp vefāyı göñül yazmadur hüner

Bir yār ehl-i ma'rifet olsa oķur yazar

66

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Çeküp düşnām ile mektebde ġüşuñ dilberüñ ekδ er

Şadāsı bed-mu'allimler ķulaķ tefrīrin eylerler

67

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

Bir nev-ħaķa mülāzım-ı 'aşķ itdi rūzgār

Mūyı mülāzımı diseler baña vechi var

68

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

Bir bendesine luķfi ki Sulķān Murād ider

Niçün vezīri virmeypü anı 'inād ider¹⁰

69

Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün

Dilā 'aşķ ehli altun ile ķartar

Terāzūdan ger ol begler aġalar¹¹

70

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

'Aceb mi sīnemi cevr oķlarına itse siper

Dilā o ķaşı kemānuñ ġadeng-i nāzı geķer

151b

¹⁰ Bu matla, Bulan (1993)'ın tezinde bulunmamaktadır.

¹¹ Bu matla, Bulan (1993) ve Karaca (1995)'nin tezinde bulunmamaktadır.

71

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Şanma bālīne dayansa o lebi şehdüm uyur
Şerbet-i vaşlı o mestün dahı çok şu götürür

72

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün
Tiğ ursa 'aşıka dime kim kaşd-ı cān ider
Yüz döndürür mi diyü anı imtiḥān ider

73

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Sehī kāmēt diyüp ey dil dırāz oğlan seven ekδ er
Nezāket n'idigin bilmez şırık ḥammālına beñzer

74

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün
Ol gamzeler 'ağ[ı]lumuzu kıldı tār u mār
Dil kişverini kılıcı ile aldı Zü'l-fikār

75

Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün
Egerçi bir yarağ çalsañ keserdür
Ebū'l-Müslim bıçağı mu'teberdür¹²

76

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün
Esbün üzre binüp ey māh-likā 'ālemi kır
Pür idüp na'li nişānyla yiri aylandır

77

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Disem ca'lī raḳīb olsun cihān bāğında ber-ḥördār
Mu'ammāyiler añlar mihrimüz olmadığın her bār

78

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Baña sākī gül-i ruḥsārı öp bir gül kıpar dirler
Gönül dir kendüden kıpsa vefāya yüz tıutup dilber

79

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Çıkup terk itdi dilber gördi dolmuş ḥānesi ağıyār
Kimün ḡam-ḥānesin teşrīf ider ol devlet-i bī-dār

80

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Sīneden geçdükte tırün eylesün dilde karar
Olmaz anuñ gibi zīrā cāna lāyık ber-güzār

81

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

¹² Bu matla, Bulan (1993) ve Karaca (1995)'nin tezinde bulunmamaktadır.

A. Çelik

Girüp hammāma halvetde filori 'arz idersem ger
Fütāsı açılup yāruñ hicābı ref' ider mi zer

82

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Hep müneccimler ser-i zülfün şehā 'akreb yazar
Ben dirüm zülfün añılsa ejdehā-yı heft-ser

83

Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün

'Aşk ehli gerçi büy-ı haṭ-ı la'lüñi alur
Ol dem irince cānı velī burnına gelür

84

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Sīm-tenler erise tāb-ı ruḥuñdan n'ola ger
Gele inşāf ide bu ıssıya qarlar mı döyer

85

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Şāh-ı 'aşk oldum gönül ol kāmēt-i bālādudur
Tıfl-ı dil sancağa çıkmış şanasın şehzādedür

86

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Yārda mihr ü vefā yok diyü ey 'aşık-ı zār
Küyına varmağı terk eyleme her dem yüri var

87

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Seyr[e] gitdikçe didüm bendesin isterse ne var
Üşütürsin didi nāz-ile işidüp dildār

88

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ne kıılır mihr ü vefā yār ne dil şabr u qarār
Bilmezem n'eyleyeyüm arada kaldum nā-çār

89

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Suḥanda Hāşimīnün ṭarzi ḥāş u nazmı ḥōş-terdür
Müreddef olmayan eş'arı hep gayr-ı mükerrerdür

90

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Eylerüm 'aşkuñ hevāsıyla dem-ā-dem āh u zār
Tañ mıdur 'aşıklıgum ta'yin iderse rüzgār

91

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Şanma ṭarf-ı 'arızından oldu haṭṭı aşikār
Ḥār u ḥaslar eylemişdür yāy-ı ḥüsni der-kenār¹³

¹³ Bu matla, Bulan (1993) ve Karaca (1995)'nin tezinde bulunmamaktadır.

92

Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün
'Azm eyledikçe ol güneşi görmege seher
Sāyem daḥı o demde hemān arduma düşer

93

Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün
Olmazsa şîr-i māder-i dehr ile şād merg (?)¹⁴
Dil tıflı gāhî āh çeker geh duḥān emer

94

Fe'ilätün Fe'ilätün Fe'ilätün Fe'ilün
Şanma ḥüsn āḥiri pür-müy ola sāk-ı dilber
Gün zevāle iricek sāyesi ayağa düşer

95

Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilün
Sīneñe degse elüm incinme gel ey sīmber
'Āşık-ı şādıklarūndur degmede gelmez zarar

96

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Maḥabbet tulusın çoğa bu mest-i 'aşk içürmişdür
Cihānuñ bāde ile niçesin görmiş geçürmişdür

97

Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün
Şar zaḥm-ı hicre merhem-i vaşluñ disem eger
Ol cān tabibi şīveler eyler burar şarar

98

Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün
Germābe-i vefāyı o ḥammāmcı püser
'Aşık ehli nice germ ola kim şoğucaḥ tutar

99

Fe'ilätün Fe'ilätün Fe'ilätün Fe'ilün
Sīm ü zer şevḫına perrende olup ol dilber
Şimdi bir aḥḥanuñ üstine tókuz taḥkla döner

100

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Elümde dāğ şanemüñ urduğı taşuñ nişānidur
Maḥabbet gülşeninden dilberüñ el armağanıdur

101

Fe'ilätün Fe'ilätün Fe'ilätün Fe'ilün
'İydgāh içre kaçan şīşe ile yār gelür
'Āşık-ı teşne-dilüñ yüregine şu sepilür

102

Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilün

¹⁴ İlk mısra "ı" kafiyesine uygun değildir.

A. Çelik

Yārimi içse güzeller merḥabāyı ʔolular
Meclis-i ḥüsn içre sāķi cānuma cānlar ʔatar
103

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Bir aʔlasla ʔabardup ruḥlarını dişlemiş aġyār
Nedür didüm gülüp aʔlas ʔabarcıġı didi ol yār
104

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Meh devāʔ alup ele dā'im yürür ḥāme_ile tır
Kātib-i dīvānuñ olmaġa ikisi oldu bir
105

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Dil-i senginini almaġ-içün birbirinüñ ekδ er
ʔayabāzārına varur Gelibolıda dilberler
106

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
'Arz-ı ḥāl it ol muḥāsib dilbere dīvāna var
Ola dirseñ ey göñül maḥsūduñ üzre der-kenār
107

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün
Dünyā içün raķibe vefālar sezā mıdur
Bir ʔaç ġurūşa bendeñi şatmaġ revā mıdur
108

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Dökmiş ol şarrāf dildarı öñine sīm ü zer
'Āleme bāzār-ı 'aşķ içinde senginlük şatar
109

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Şehā gāhī ʔaşuñ geh kākülün evşāfını eyler
Degüldür Hāşimī pür-güy ayda yılda bir söyler
110

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün
Ma'nāların taşarruf ider bikrini bulur
Naẓm ehli merd olunca sözinüñ eri olur
111

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Gelüp ġam-ḥāneme luʔ it şarāb-ı vaşluña ʔandur
Civānānuñ ezelden bu idegeldiġi iḥşāndur
112

Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün
Vücūduñ şişeveş rencide āḫir
Çehār erkānını yıķar 'anāşır
113

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Metā'-ı vaşlı nādāna virelden şağrıci dilber
Anuñ her gün babasından varurlar kınlık isterler
114

Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün
Girüp meydāna ol sā'atci dilber
Didi hūbāna at başı berāber
115

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Çeşm-i ser-mest-ile dehrüñ kahramānı Hamzadur
Hayl-i hūbānuñ bugün şāhib-kırānı Hamzadur
116

152a

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Dilā pīr-i muğānuñ menzili şimdi yatağımdur
Gül-efsūniyla pūr-sāğar benüm yanar çerāğımdur
117

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Dilerseñ 'ālem içre ey gönül 'ıyş-ı şafāgüster
Köse meyhānesinde sāde rularla şağal göster
118

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Şikāyetde yetürmezler selāmum yāre dir ağıyar
Yetürsünler İlahī anlarıñ kâğıdların her bār
119

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Kesik aqça virenlerden kaçup Mışra var ey dilber
Mışırda kahveci olanlara para bırağurlar
120

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Cihān içre ne deñlü müstaķim olursa ey dilber
Kemend-i zülf ile çāh-ı zenaħdānuñ gören şarğar
121

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Dil-rübāsız şanmañuz kim meclise āğāz olur
Çengī-zāde olmayınca bezm-i mey nā-sāz olur
122

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Ne hikmetdür ki bezm-i meyde yārān-ı şafāgüster
Şarāb-ı lālegūnı içmeyüp sākī bozuğ ister
123

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Hāşimī bir nerdübānlı oda yapsa n'ola ger
Şimdi hep İstanbuluñ dilberleri aña çıkar
124

A. Çelik

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Hil'atin bol eylemiş ihsān ise ancak olur
Bu mücessem kulına haftān ise ancak olur

125

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Dilbere 'aşk ehli dā'im cāme-i rengin biçer
Nesneye kâdir degül ancak rakibi kın biçer

126

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Kağı dilber ki dilā bezm-i meye dāhil olur
Toluya şive iderse şıraya kâ'il olur

127

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Her meşāma bād-ı şubh ile irer büy-ı bahār
Bu meḍ eldür kimsenün kâdrin bitürmez rüzgār¹⁵

128

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Bölügi ol kul oğlu çorbacısının birincidir
Dür-i dendānı vaşfin dir iseñ otuz ikincidir

129

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

Oldur suhan ki biker-i me'āniye cüft olur
Söz kande ise pādişehüm ehlini bulur

130

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Virdi hūbān-ı şehre keyf-i keder
Kesmege itseler heves n'ola ger

131

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Zāde-i ṭab'īna herkes cānla dildādedür
Ehl-i nazmuñ dilber-i zībāsi şā'ir-zādedür

132

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

Ol ṭıfl-ı nev-resüm kaçan at sürdigüm görür
Taḥsīnler ile dir bu ne zībā sürüşdürür

133

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

İder nice sefih öldürmek ile 'āşkın maḥhūr
Delikanlı koyup nāmın tatarlar nāmını ma'zūr

134

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

¹⁵ kâdrin: kâdrün M.

Açılıp meclis-i ağıyârda gâhî o verd-i ter
Dilâ gül bayramını yılda bir eyler Yehüdiler¹⁶

[Z]

135

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Emmege rengin lebin şirin zebāna lāyıkuz
Haylî demdür ol civāna cān u dilden 'aşıkuz

136

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Yād idüp 'ıyd-ı vişālün şād ider gönlün birez
Rüze-i hicründe 'aşıklar habībüm gam yimez

137

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
İşidüp pend-i pīrānı cūvānuñ terkini urmaz
Göñül bir dilber ile cüft olur elbette tek çurmaz

138

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Olmadı ehl-i çama' hergiz cihānda ser-firāz
Çok elem virür şağın olsa ne deñlü hırş az

139

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Dilā dirseñ n'ola erbāb-ı 'aşk içinde mümtāzuz
Hevā-yı 'aşk-ı çengī-zāde ile şimdi demsāzuz

140

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün
Meyi çok görmek ile kişi tesellî bulmaz
Bu meḏ eldür ki dilā görmege toymak olmaz

141

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Sen yaturduñ mest olup bendeñ yanında nice kez
Görmedi vaşluñ meyin and içse başı ağrımaz

142

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün
Āhuma olmak isteyüp demsāz
Haylî germ i[t]di gice āteşbāz

143

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Raķībüm küştigir-i 'aşk-ı yāruñ zūrına durmaz
O bir kār-ı muḥālifdür ki degme kimse baş urmaz¹⁷

¹⁶ Bu matla, elimizdeki Metali-i Hâşimî nüshasında (M) bulunmamaktadır. Bulan (1993: 206) ve Karaca (1995: 84)'nın tezinde bulunmaktadır.

¹⁷ Bu matla, elimizdeki Metali-i Hâşimî nüshasında (M) bulunmamaktadır. Bulan (1993: 213) ve Karaca (1995: 91)'nin tezinde bulunmaktadır. Bulan'ın tezinde hem bu hâliyle hem de hemen altında, bir başka beyit olarak:

A. Çelik

144

Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ül

Kişi meşk ü cehd eylese nice kez

Çkalem parmağı vaşfını yazamaz

145

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Görüp hırşum fakîre şanmañuz ol dilrübā gelmez

Velî bir sîm-ten maħbûb ile ħalbe ħinā gelmez

146

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

Hercâyîlerüñ şivesi 'uşşāħa şayılmaz

Mest-i mey-i nāz oldu güzeller hîç ayılmaz

147

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Didüm olmaħ raħîbüñ zîr-i destinde saña ħalmaz

Didi olmazsa altında anuñ bu mübtelā ħalmaz

148

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Geçürme vaħti esbāb-ı ħarab her sâ'at el virmez

Bu furşat fevt olur demler gelür kim âlet el virmez

149

Fā'ilâtün Fā'ilâtün Fā'ilâtün Fā'ilün

Öpmek olmazsa dehānın va'desine mā'ilüz

Tek cüvānıñ ağızı ikrarı alınsun ħā'ilüz¹⁸

[S]

150

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

Nāfi' olıcaħ nāsa lebüñden çıkan enfās

Ĥikmetle ħabîbüm diyeler şaña belî nās

151

Fā'ilâtün Fā'ilâtün Fā'ilâtün Fā'ilün

İl çanāğına naħar idüp şaħın olma ħasîs

İt gibi rağbetsiz olursın olursañ kâselîs

152

Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün

Bilür anı ħumāş ehli olan kes

Diker ħor uçkuru bir ħonluk aħlas

[Ş]

153

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

Şehā cellād-ı ħamzen ħün-ı 'uşşāħı döker ħurmaz

O bir kār-ı muħālîfdür ki her ħişi boyun urmaz

şeklinde mevcuttur.

¹⁸ Bu matla, elimizdeki Metali-i Hâşimî nüshasında (M) bulunmamaktadır. Bulan (1993: 212) ve Karaca (1995: 90)'nın tezinde bulunmaktadır.

Derbend-i fenâ içre olur bir yola biñ baş
Oynına (?) uyup aldı ele başını ¹⁹

154

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün
Humâr-ı hicr-ile bir nesne çekmez gönlüm ey mehveş
Lebüñ gibi meger meclisde ola sâķi-i dilkeş

155

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün
Güzeller 'askerinüñ hayli 'ālî-şânıdır Çāvüş
Melâhat 'arşasınıñ fâris-i meydânıdır Çāvüş

156

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
Kara kan olmuş kazıtmağdan ruğında cāy-ı rîş
Bu ne zaħmetdür didüm yâre didi sevdâ-yı rîş

157

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
Hâne-i ağıyârda yatduğların hep oldu fâş
Hüsnüñi bî-revnağ itdüñ nitekim yatmış kumâş

158

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
Yâr yazmış hâtır-ı 'uşşâķı defter yoğlamış
Mülk-i hüsnüñ şâhidur ya'nî ki 'asker yoğlamış

159

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
Şaldı a'dâ şu şıgırları gibi deryāya rîş
Şüretâ âdem şanurdum lîk anlar gāv imiş²⁰

[Ş]

160

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
Şi'rüm imzâ itdi gördüm lafz u ma'nâmı havâş
B âbit oldu olduğı her beytimüñ mazmünü hâş

[D, Z]

161

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
Nüşha-i eflâk yazan böylece itmiş beyâz
Kîsesi ishâl olana lâzım olur inķibâz

[T]

162

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
Az kaldı ceyş-i hüsnüñ başmağā bu tâze hâķ

¹⁹ Bu matla, Bulan (1993) ve Karaca (1995)'nin tezinde bulunmamaktadır.

²⁰ Bu matla, Bulan (1993) ve Karaca (1995)'nin tezinde bulunmamaktadır.

İtmesün tuğyānı çok işler ider çün aza hat

[Z]

163

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Lebüñ vaşfı gerek rengin-edā vü cānfezā elfāz

Muḥaşşal baḥr-ı nazm içre yaraşur āşinā elfāz

['AYN]

164

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Sözümde vāki' olan rüz-merre-i maṭbū'

Cihānda nice gerek bildürür zebān-ı vuḳū'

152b

165

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Iraḳdan seyr-i didāra olurdu ben daḥı kāni'

Vişālınden eger olsaydı ağıyārını māni'

[Ġ]

166

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

Sūhān gibi gidildi yüzi cenkden dirig

Ġavġā ḳaşaġusıdur efendi elümde tiġ

167

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Muḥtesib dir māh-ı rüze irdi meyden ḳıl ferāġ

Teşnelikten öldi yārān böyle ḳalur mı ya saġ

[F]

168

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

'Āşık-ı ḥaste-dilün ḳavline ol yār-ı zarif

'İllet idüp dir 'amel itmem odur ḳavl-i za'if

169

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Dil şalāḥa yüz tütüp ma'mūr olurdu her ṭaraf

Olsa dilber sīneye çekmek hevāsı ber-ṭaraf

[K]

170

Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün

Def'-i ġam eylese ḳadeḥ dolıcak

Ṭarab efzün gerek ġarḳ olıcak²¹

171

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Zehr-i hicriyle revā mı vire cānın 'uşşāḳ

²¹ Bu matla, Bulan (1993) ve Karaca (1995)'nin tezinde bulunmamaktadır.

Dilberüñ olmuş iken la'li semmi tiryāk

172

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Küyuñı şanma yaşum ğarķ ide seyl-āb olıcaķ

Ne ğam ol Ka'beye çeşmüm gibi mizāb olıcaķ

173

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Şekkerin la'li gibi olalı şehd fāyık

Oldum ol şā'ir-i şirīn-zebāna 'āşık

174

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Dutarsın gönlümi aġyār yanında müdām alçaķ

Esirindür be hey kāfir diseñ olmaz mı hōş tutsaķ

[K, Ñ]

175

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ger raķibüm dir ise görme varup hastelerüñ

Aña bakma beni gör hasteñe olsuñ nazaruñ

176

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ey gönül var 'ilm-i vefķ öğrenmege şarf it emek

'Āķıbet zirā raķibüñ 'ömrine ķonmaķ gerek

177

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Olup baş almaġa çüst atılır meydānda dildāruñ

'Acep mi havfla cān başına şıçarsa aġyāruñ

178

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

Dilberler ile çünki meydān-ı hüsne girdüñ

Ve hüsni ğazāl gibi iki gözüm segürdüñ²²

179

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Ħabāb-ı bāde ile pençeveş yapraġı esrāruñ

Dilā görür gözi tatar elidür 'āşık-ı zāruñ

180

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Nice diş aġrısı çekdük nice göz aġrısı gördük

Bi-ħamdi'llāh vücūdı biz bu sinn ü sālē irgürdük

181

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Ħacerü'l-esvede yüzüñ sür tek

²² Bu matla, Bulan (1993) ve Karaca (1995)'nin tezinde bulunmamaktadır.

A. Çelik

Dirler insāna Ka'be oldu mihek

182

Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün

İster rakīb derdine tīmār ey melek

Aña eger maḥalli düşerse kılıc gerek

183

Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilün

Var ise sergeşte oldu zülfine bir āfetün

Çalgısuz oynar dilā rakḳāsı 'akreb sā'atün

184

Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilün

Aç gözün 'uqbā yarağın gör idüp dünyāyı terk

İtdürür āhir saña çün taht u tacı terk merg

185

Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilün

Bezm-i meyde şāğar-ı şahbāyı rakḳās eyledün

Hāşköyde yine ey dil meclis-i hāş eyledün

186

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Ayağı toprağından kuhl idinmek istemiş yāruñ

Gözine mīl çekmek lāzım oldu yine agyāruñ

187

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Şurāhī gibi bülbül ötme çok bezminde cānānuñ

Humār-ı bādeveş ağırtma başını şakın anuñ²³

[L]

188

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Olup luṭf u 'aṭā cūd u seḥā mihr ü vefā kāmīl

Urulduñ bir civāna şimdi alduñ altıyı ey dil

189

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Olur mı ḥaḳ söze ḳā'il bilüp cehlını her echel

Dilā sūd eylemez bu cehle 'ilm-i Aḥmed-i Hanbel

190

Mefā'ilün Fe'ilätün Mefā'ilün Fe'ilün

Rakīb o şāh yanında olur ḳatı maḳbūl

'Aceb mi 'āşık-ı bī-dil olursa saht melūl

191

Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilün

Kākūlin gösterse ḳocalmaḳ nişānidur güzel

²³ Bu matla, elimizdeki Metali-i Hāşimî nüshasında (M) bulunmamaktadır. Bulan (1993: 218) ve Karaca (1995: 96)'nın tezinde bulunmaktadır.

Yinecek āşı buğından bellüdür dirler meδ el

192

Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün

'Uşşāk evinde gāhice ƙal ey büt-i Çigil

Bendeñ odasıdur o maħal yat yaban degül

193

Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilün

Her biri zībā güzel cānānuma yoƙdur bedel

Bī-vefālar içre olmaz böyle hercāyī güzel

194

Fe'ilätün Fe'ilätün Fe'ilätün Fe'ilün

Hâşimī gelse ƙaçan yanuma bir tāze güzel

Çoƙ görür anı baƙup baña 'adū-yı aħvel

195

Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün

Pīr-i muğāna varma dime ehl-i 'aşƙa gel

Şūfī mürīd-i esrünüñ (?) olur budur meδ el

196

Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ül

Düşüp sāyeveş ħāke ol bī-bedel

Gümüş servi tābūta ƙoydı ecel

197

Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün

Didüm naƙışadur saña ƙul olmamak bu dil

Ol şūħ işitdi didi şaƙın eksügüñ degül

198

Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilün

Küşe-i mey-ħāneden ƙıƙmaz o semti tıtdı dil

Hem-dem-i ehl-i şafādur semtten ħāric degül

199

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Dirüm her dilbere pāzār-ı 'aşƙ içre olup dellāl

Geçer ħüsünüñ metā'ı şatmada itme anı ihmāl

200

Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilün

Uçmayup ƙuş bunda ħartayla bilinmez şağ u şol

Baħr-ı 'aşƙ içinde ħartı martı olmaz bilmiş ol

201

Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ül

Alup çengümi tıtdı dilber uşul

A. Çelik

Kitāb-ı uşûl olsa lāyıkdur ol²⁴

202

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Katlı-i şehde kul haṭā itdi deyü ta'n itme gel

Kul haṭāsız olmaz ey dil söylenür dilde meḍ el²⁵

[M]

203

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Eyleyüp 'azm-i sefer gerçi ki mehcūr oldum

Sözüm artup reh-i 'aşk içre terakḳī buldum

204

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

Dendān u çeşmün vaşfın itsem reşk iderler ey şanem

Sihr-āferinān-ı Arab pākize-güyān-ı 'Acem

205

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

Rām olmazam raḳibe diyü nāzı ḳo müdām

Var ol efendi ḥāşılı bizden yaña tamām

206

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Ayak başma didikçe ḥāne-i aḡyāra sulṭānum

Gözet erbāb-ı 'aşkuñ ḥāṭırın yıḳma benüm cānum

207

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Cihānı ṭüb-ı āhum yaḳdı baḥr-ı aşḳa çün girdüm

O deryāda niyār faşlında çok yelken söyündürdüm

208

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Raḳibe eyleyüp senbüse-i la'l-i lebün in'ām

Unutma baklavalıḳdan beni ey gözleri bādām

209

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Ṭoḳuz peymāneyi devr itdürelden çarḥ-ı mīnāfām

Bu bezme gelmedi Aḥmed gibi sākī-i sīm-endām

210

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

Mekteb yolını bekleme sen murḡ-ı dil müdām

Ḳuşluk ṭā'amına çıkar ol kebg-i ḥoş-ḥırām

211

²⁴ Bu matla, elimizdeki Metali-i Hâşimî nüshasında (M) bulunmamaktadır. Bulan (1993: 220) ve Karaca (1995: 98)'nin tezinde bulunmaktadır.

²⁵ Bu matla, elimizdeki Metali-i Hâşimî nüshasında (M) bulunmamaktadır. Bulan (1993: 218) ve Karaca (1995: 98)'nin tezinde bulunmaktadır.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Sen kadem rence kılup reftārīña baksak disem
'Özr-i lenk eyler şu gibi pâyine aksak disem

212

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Hasb-i hâli nazmıdur şâ'irlere lâzım kelâm
Öyle olmayınca ahvâline gelmez intizâm

213

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Şayd idüp dil murğı yâri kendüye eylerse râm
Nic'olur erkekligi görsün o kebg-i hōş-ıırâm

214

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Yine bir lu'b ile naşş-ı murâdı yâri atdurdum
Bugün nerd-i maḥabbetde raḳībūñ cānına urdum

215

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Binüp ata gelür ol şehsüvārüm nāz-ile gördüm
Yapışdum ḳoltuğundan yalvarı yalvarı indirdüm

216

Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün

Gehi keyfiyyet-i 'aşḳuñla durdum
Kesel geldi gehi geçdüm oturdum

217

153a

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Her kişi pâyın alur sehm-i ḳazādan pīş ü kem
'Āşıḳa vaşluñ güli pây-ı raḳıbe hār-ı ğam²⁶

218

Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün

Sevdüñ Sitānbül içre çü bir serv-i hōş-ıırâm
Servi maḥallesinde dilā eyle var maḳām²⁷

[N]

219

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Zulme meyl iden vezîri ḳırmada virmez amân
Şimdi Sultān Aḫmed-i 'ādil-durur şāḫib-ḳırān

220

Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün

Ḳul olmuş-idim ol şeh-i şîrîn zebāna ben
Deşt-i cihānda mesken-i Ferḫād-ı küh iken

²⁶ Bu matla, Karaca (1995)'nin tezinde bulunmamaktadır.

²⁷ Bu matla, elimizdeki Metali-i Hâşimî nüshasında (M) bulunmamaktadır. Bulan (1993: 222) ve Karaca (1995: 100)'nin tezinde bulunmaktadır.

A. Çelik

221

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Düdü içmekden kodı nehyi şeh-i 'Ođ māniyān
Ber-ķarār olsun cihānda ḥaṣre dek ol düdmān

222

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün
Açsam lebünle dişleriñüñ vaşfına dehen
Ḥalḥ eylerüm şehā şekeri anda südle ben

223

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Göñlümüz alur ele ḥatlu dil ile her zamān
Olmaya cānāna beñzer dilber-i şirīn-zebān

224

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Cüdā kıldı felek la'l-i leb-i şirīn-zebānumdan
Dirīgā telḥ idüp işüm ayırdı ḥatlu cānumdan

225

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Reh-i 'aşḥ içre zerd idüp 'izārın 'āşık-ı maḥzūn
Cüvānuñ yolına şarf itmek ister iki yüz altun

226

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Ġılāf itdi dil-i sengīn-i aġyārı şalup aķın
Aķar şularda cānā görmedüm tīġuñ gibi ḥaşķın

227

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün
Yüzümü kān-ı güher eyledi gö[z]ümdeki ķan
Efendi baña nażar ķıl bi-eyyī vechin (?) kān

228

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün
Bī-zer gelür mi sineye ḥiç ol ķaşı kemān
İl māl kuvvetiyle çeker yayını hemān

229

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Ġamzesi Tātārı ķatl-i 'ām idüp virmez amān
Ol perīnün cedd-i a'lāsı mıdur Cengiz Ḥān

230

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Göñlüñe girmez enīn ü āḥ ile cān-ı ḥazīn
Nice fetḥ itsün ḥişār-ı şehir-i ķalbün āḥ enīn

231

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Gelür dā'im yüzün alup eline 'āşık-ı maḥzūn

Bu yüzden dilbere 'arz itmek ister bir avuc altun
232

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Leblerüñ vaşfında eş'arum benüm seyr itmeyen
Bilmemişdür 'âlem içre n'idügin reng-i suhan

233

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

'Aklı şabri țarumâr itdi ħat-ı 'anberşiken
Cânı gönli almasına bā'id ol sīb-i zeķan

234

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Görüp cem'iyet-i aġyārı dil aġlar güler cānān
Güneşle yağmur oldıkça dinür eyler düġün şeyțān

235

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

Yümn-i ħademle ħāneme gelsün tek ol cüvān
Anuñ uğurına vireyüm ben de ħānumān²⁸

236

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Bu dünyā arturur nādān olanuñ 'izz ü dārātın²⁹
Süvār-ı esb-i maķşüd olmada bulup murādātın³⁰

237

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Şarı ațlas gey yaraşur ħaddiñe ey mū-miyān
Şarılı görsün dem-ā-dem 'aşıķān-ı bī-dilān³¹

238

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Ĥudāya ħamd ki bārān o mihre ħā'il iken
Hemān açıldı ricā eyleyince Bārīden

239

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

Yoķ zehre aña kendüyi bildirmegi seven
Almuş odını 'aşıķunuñ ol ciger delen³²

240

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

'Aks-i ħüsnüñ göricek āyīnede açdı gözin
Geldi rīşüm diyü mātēmler idüp yoldı yüzün

241

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

²⁸ Bu matla, Karaca (1995)'nin tezinde bulunmamaktadır.

²⁹ dārātın: dārātuñ M.

³⁰ murādātın: murādātuñ M.

³¹ Bu matla, Bulan (1993)'in tezinde bulunmamaktadır.

³² Bu matla, Bulan (1993)'in tezinde bulunmamaktadır.

A. Çelik

'Älemde gerçi çok bulunur h b-ı nev-civ n
Şarr f dilberi gibi olmaya h rded n

242

F 'il t n F 'il t n F 'il t n F 'ilün
D 'im  engel d şerler c ft olurken y re ben
Görmedüm etr k-i b -idr ke be zer c ft bozan

243

F 'il t n F 'il t n F 'il t n F 'ilün
Hüsn-i b -hem-t  ile sen reşk-i h r-ı 'aynsın
Ol iki ruhs r ile 'Ođ m n-ı Z 'n-N reynsin

244

F 'il t n F 'il t n F 'il t n F 'ilün
Bezm-i vaşlu nda Őy net itme ağy rı bugün
S gar-ı la'l n leb- -leb eyleyüp 'uşş ka Őun

245

Fe'il t n Fe'il t n Fe'il t n Fe'ilün
T 'n idüp didüm dil-i ağy rı h ş tutmağ neden
Andan ey c h-ı zenaht n bu m dur sa na düşen

246

F 'il t n F 'il t n F 'il t n F 'ilün
İmtiz c it ittiş l-i z hiride kalma sen
Böyle itmiş bir mu'amm dur bunu te'lif iden

247

F 'il t n F 'il t n F 'il t n F 'il t n
Sinesin  cup idelden meh gibi t b n-ı hasen
Ağkoyunlılarda açılmaz bugün sult n-ı Hasan

248

Fe'il t n Fe'il t n Fe'il t n Fe'ilün
Reh-i 'aşğ içre yüzün fers  kılup y re düşen
Y ri hizmetde kus r itme yolıyla debren

249

F 'il t n F 'il t n F 'il t n F 'ilün
Ey gönül kalın virüp duhter alur vaşla iven
İncecik uzınca (?) konılmağ (?) gerek dilber seven

250

F 'il t n F 'il t n F 'il t n F 'ilün
G rs n ol la'l-i leb-i c n-baĥş  dirl k isteyen
M rdeye c nlar viren 'Isı leb nd r dir gören

251

Fe'il t n Fe'il t n Fe'il t n Fe'ilün
Engeli  nde raĳibi olur ardınca şaĳın
Sevme bir h b  dil  ardın  nin yoĳlamadın

252

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Çille-i firkatde çok şekle girer kalb-i hâzîn

Kış günü kırk dürlü olur irişince erba'în

253

Mef'ülü Fā'ilātü Mef'ülü Fā'ilün

'Avret ne dirse 'aksin idendür dilā esen

Diğkatle kıl nażar ola 'aks-i nisā esen

254

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Ruh u zülfi duḥān u nūr-ı şād ol dīde-i fettān

Bu yüzden n'ola 'Ođ māna dinürse cāmi'ü'l-Kur'ān³³

255

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Egerçi āh u nālem daḥı oldı yaşuma ihvān

Velī ḥün-ı dil ile tıfl-ı eşkümdür beni'l-a'yān³⁴

[V/Ü]

256

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Rahneler olsa n'ola burc-ı bedende sū-be-sū

Gönlüm olmuşdur ḥayāl-i ğabğabuñla toptolu

257

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Hemişe gülşen-i küyuñda ey ḳadi dil-cū

Raḳıbe yarma gerek ister ise şeftālū

258

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Çekişmişken vişāle ḳā'il olmaz diyü ol bed-ḥū

Civān ile barışduḳ her gice olmağ için pehlū

259

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Tevārīḥ-i selefde añılurmuş Ḥāfız-ı Ebrū

Bu devr içre hilāl ebrū-yı Ḥāfız olur dil-cū

[H, A/E]

260

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

İrdi peykānuñ cigerde zaḥm-ı ḥün-pāş üstine

Vardı güyā Özdemür Pāşā Ḳızılbaş üstine

261

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Cem'-i 'aşr u Süleymān-ı zamān olsañ bu dünyāda

³³ Bu matla, elimizdeki Metali-i Hâşimî nüshasında (M) bulunmamaktadır. Bulan (1993: 225) ve Karaca (1995: 104)'nın tezinde bulunmaktadır.

³⁴ Bu matla, Bulan (1993: 226)'ın tezinde bulunmaktadır.

A. Çelik

Ecel cāmın şunup devrān yine āhır virür bāde

262

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
İrişdi şiddet-i sermā sirāyet itdi dünyāya
Didi dil tıflı var bir kürk idin ey h̄'ace sermāya

263

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Virüp mıkırāz ile perdāht hattı-ı 'anber-efşāna
Yegeyle şındıdan çıkmış müzellef oldı cānāna

264

Mef'ülü Fā'ilātün Mef'ülü Fā'ilātün
Biñ olmayınca 'āşık gelmez ğınā o yāre
Şemşir-i 'aşk ile ol sen de hezār pāre

265

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Rāstī gördüm berāberdür kad-i dil-cūyuña
Bu sebebden bağladum dil sünbül-i h̄oş-būyuña

266

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Nīzesin gönderse dilber kalb-i aġyār üstine
Şan Sinān Pāşā varur şevketle küffār üstine

267

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
N'ola destān olursañ h̄usn-i h̄ulq ile güzellerde
Zebānuñla beyānuñ söylenür ellerde dillerde

268

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Cihānuñ gerd-i rāhın ğuş-ı 'āşıkdan silüp tırma
Muḫālifdür şabā anuñ kulaġı tözına urma

269

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Ġamzeñi disem ğöñülden ġayre pür-tāb eyleme
Hışm ile kaşın çatup dir tüt dilüñ çok söyleme

270

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün
Ġülgün kabāda cimini gören dir ol güle
Şol yāsemīne döndi ki qorlar qaranfüle

271

Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün
N'ola meylüm aña olsa ziyāde
Yuqarı perdedendür Çengī-zāde

272

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

153b

Senüñle haşr olup pehlū olalum diyicek sâde
Kıyâmet havfın añmaz kâ'il olmaz haşr-ı ecsâde
273

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün
Käküllerüñe cân ile dil oldı rübüde
Çâh-ı zekanuñ kıldı giriftâr kuyuda
274

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün
Mağlûb kılar anı kimüñ baķsa yüzine
Ol nûr-ı başar 'âlemi yegdürdi gözine
275

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün
Aķıtdı hicr-i dendānuñ yaşum ol âsitān üzre
Görenler kevkeb-i dürri şanurlar āsumān üzre
276

Mef'ülü Fâ'ilätü Mefâ'ilü Fâ'ilün
Ġamzeñ gibi dilerse bugün halka el kıoya
Ol tîğ-i tîz yolda durup 'âlemi şoya
277

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün
Reh-i 'aşķ içre olur pâymalı nice üftâde
Semend-i nâz-ile meydāna geldikçe Çavuş-zâde
278

Mef'ülü Fâ'ilätü Mefâ'ilü Fâ'ilün
Eflâki halka halka idelden hadeng-i āh
Farķ-ı şecâ'atümde olupdur zerre külāh
279

Fâ'ilätün Fâ'ilätün Fâ'ilätün Fâ'ilün
Zevraķ-ı mey neş'e virsün mi bize afyön ile
İngilis yaprağını hōd içerüz kılyon ile
280

Fe'ilätün Fe'ilätün Fe'ilätün Fe'ilün
Küfri ezber okudur bütkede-i dünyāda
Käkülin 'aşķa göstermese Hâfız-zâde³⁵
281

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün
Tamām eksükligin bildürdi māha řaķ-ı mīnāda
Hilāl ebrūların 'arz eyleyince Muhtesib-zâde³⁶
282

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün
Dirîğā bağ-ı 'âlem içre virdi 'ömrini bāda

³⁵ Bu matla, Bulan (1993)'ın tezinde bulunmamaktadır.

³⁶ Bu matla, Bulan (1993)'ın tezinde bulunmamaktadır.

A. Çelik

Cihānda ekşilerle baş koşaldan Sirkeci-zāde³⁷

283

Mef'ülü Fā'ilātün Mef'ülü Fā'ilātün

Haṭuñ gamı gönülde ten kabrime varınca

Toprağa dāne gibi mūr-ı ecel qarınca³⁸

284

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Gönül muķim iken āzādelik mekânında

Ḳul eyledi bir efendi esīr hânında

285

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Ḳo ṭa'nı ğayra gel ibrām-ı vaşl itse civânına

Saña ne her kişi her ne iderse kendi cānına

286

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Raķib-i ḥar gezüp görünmez ise n'ola her yerde

Dilā korķar sirişkümden yataķdur kūy-ı dilberde³⁹

287

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

O hūnī ğamzelerle başlayaldan zūlm-i bī-dāda

Cihānı küşte-i şemşir-i 'aşķ itdi Ḳılıc-zāde⁴⁰

288

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ger olursa fazlı Ḥaķķuñ söyleşem ol şāh ile

Her işüm āsān ola 'ālemde Fazlu'llāh ile⁴¹

289

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ğam degül çok aķca virsem dilberüñ zībāsına

Ḥarcanursa yaraşur ķādir olan peydāsına⁴²

290

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

'Āşıķuñ ḥasret ile na'l-i cefā yanında

O güzel ḥar katar hânında

291

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

Nerd-i maḥabbet oynama her nā-bekār ile

Aldurma naķd-i vaşlı şaķın zūr u zār ile

³⁷ Bu matla, Bulan (1993)'in tezinde bulunmamaktadır.

³⁸ Bu matla, Bulan (1993)'in tezinde bulunmamaktadır.

³⁹ Bu matla, Bulan (1993)'in tezinde bulunmamaktadır.

⁴⁰ Bu matla, Bulan (1993)'in tezinde bulunmamaktadır.

⁴¹ Bu matla, Bulan (1993)'in tezinde bulunmamaktadır.

⁴² Bu matla, Bulan (1993)'in tezinde bulunmamaktadır.

292

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün
Raķīb-i ŧell ne revādur uzada el vara
O nāzūkāne miyān bendüñe o ŧalvāra

293

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Gerüp gögsüm gezerken mülk-i istiġnāda āzāde
Yer itdi sīnede ŧimŧir-i 'aşķ Yaralı-zāde

294

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Ħaķuñ tesbīhin eyler gūŧ-ı cānı ŧutsañ eŧcāra
Zebān-ı ħāl-ile başlar naķar kılsañ çemenzāra⁴³

295

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
ŧafā bezminde geh sākī olup raķs it gehī ey māh
Disün üftādeler devrān senüñdür ŧimdi AĦmed ŧāh

296

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Atlas u kemħā virüp her dilber-i sīmīnbere
Geldi bayrām irdi kesdirmek gerek dilberlere

297

Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün
Uçar bād ile gül-bergi çemende
Süvār olmuŧdur ol gül yāsemende

298

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Ħadeng-i ħamzeñi aħvel raķibe gel atup ŧurma
Dururken 'arŧa-i 'aşķ içre bendeñ görmeze urma

299

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Çıksun emr oldı raķibe dergeh-i cānānda
Sen seferīsün deyince oldı ħāŧır-mānde

300

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Viŧālī manŧıbın bir yılda virmezken yüz altuna
Tenezzül eyledi bir kaç ħuruŧa ŧimdi mā-dūna

301

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
'Amel idüp seferden aķçalı olan olur mānde
Çenārāsā eli yufķa olan dā'im bu meydānda

302

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

⁴³ Bu matla, Bulan (1993)'ın tezinde bulunmamaktadır.

A. Çelik

Gönlünü yapup rakîbi [ol] alur sengi yede
Ehl-i 'aşkuñ yaşı bārān olmasun mı dīdede

[Y, I/İ]

303

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Sirāyet eyledi dünyāya mihr-i 'arīzuñ nārı
Yağarsın 'ālemi 'arz eyleme cānā o ruhsārı

304

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Hüsn ile olsa n'ola dil kişverinüñ husrevi
Dil-rübālarda bugün şīrīn-zebān-ı Bursevī

305

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Şeb-i rüze n'ola vaşluñla şād itseñ bu nā-şādı
Şeker la'lüñden ey meh baklava ister Beligrādı

306

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Eyledüm bağrum duḡān içmeñ kebāb-ı Rūdekī (?)⁴⁴
Sīnesin cānānumuñ emsem olurdum Bermekī (?)⁴⁵

307

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
O bed-kīşüñ cefādur ehl-i 'aşka dā'imā işi
Ezelden böyle ḡalk olmuş ne çāre n'eylesün kişi

308

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Seferden ḡalmayup gitmek dilermiş didiler yāri
Ol olmayınca ḡübānuñ neye yarar ḡalanları

309

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Sür yüzüñ gördükce seng-i āsitān-ı zer-geri
Sürmek 'ādetdür mihekke imtiḡān için zeri

310

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Tāzeler ma'cūn-ı la'linden anuñ yārān oti
Şimdi Cānbāz oğlınuñ ḡaḡ-ı lebidür cān oti

311

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün
Ağyār ider senüñle şehā zevḡ u 'ālemi
'Uşşāḡı öldürürse n'ola 'ālemüñ ḡamı

312

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

⁴⁴ "kebāb-ı Rūdekī" tamlamasının "kebāb düduñı" olması da muhtemeldir. Fakat Rūdekī (ö. 329/940-41) de ilk büyük İran şairlerindedir (Öztürk, 2008: 185-186).

⁴⁵ "Bermekī", Abbasilerde çeşitli devlet görevlerinde bulunmuş bir ailenin adıdır (Yıldız, 1992: 417-520).

N'ola füb-ı dilüñ 'aşk âteşiyle yansa bārūtı
Yağup yaprak duhān içdükçe yār olur ağız oti
313

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Giyüp bir nev-civānuñ Ka'be-i kūyuñda iħrāmı
Yolında iħtiyār itdüm şarık-i Hācī Bayrāmı
314

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Degme hūba bakmaz ister bir řeh-i Yūsufveři
Dinse dil murğına kuşlarda n'ola Yūsuf kuşı
315

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
Dilā hūbān-ı 'ālem bendesi olup sever anı
Bu devrūñ řimdi Aħmed řāhdur sultān-ı hūbānı
316

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün
Tutduñ çü sen raķib ile rāh-ı Cezāyiri
Hāk-i Sitanbulı baña itdūñ cezā yiri
317

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Cān u dilden olsam ol řāhuñ 'aceb mi çākeri
Hayl-i hūbānuñ Sipāhī-zādedür ser-'askeri
318

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün
Kapuñda eyleme derbān didüm 'adū-yı keli
Didi sen añma ne lāzım anuñ gibi keçeli
319

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün
Yağdı baña bir nahl-ı cefā körpe budağı
Cānumda yağar hicr-i leb-i la'li dudağı
320

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün
Pāk itmese nigār ten-i müydārını
Zenbāreler bulurdı tügiyle şavarını
321

154a

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Murğ-ı dil kaçmağdadur ol çeşm[i] řāhīn kaçı yay
Her işin āsān idüp Hāk tutdığı gelsün kolay
322

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün
Bir rişteye döndürdi felek cism-i nizārı
İplikçi Hüseynüñ olalı 'aşık-ı zārı
323

A. Çelik

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ƙanumı içmek için ğamzesi tigin şaldı

Nüş-ı cān olsun aña çün ƙılıcıyla aldı

324

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Yıl giçer görmem yüzün olup ƙapuñda ƙış u yay

İnfişālüm bir yıl oldu āsitānum altı ay

325

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Görince ol 'Arab hūbın didüm cānānum olsaydı

Gelüp ğam-hānemüzde bir gice mihmānum olsaydı

326

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Cemāli perteviyle bir görür mi māh-ı tībānı

Temāşā eyleyen pertevde mihr-i rüy-ı cānānı

327

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Geldi a' dāyı la'inün kesilüp kelleleri

Ƙāşid-ı fetḥ getürse n'ola başlu ḥaberi

328

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Dilā bizümle beş gün atlayan şāhib-serir oldu

Ağac ata bile bindüklerüm mīr ü vezir oldu

329

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Nice dilber gelüp ğam-hāneme çok sīm ü zer gitdi

Misāfir-hānedür bunda neler geldi neler gitdi

330

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Kül tepe (?) oldu fitil-i dāğumuñ hākisteri

Seyr iden İskenderiyye şandı cismüm ey perī

331

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Baña rağmen şād ider ƙarşumda luḥfuñ düşmeni

Bağlama çeşmüm göre öldürme sulṭānum beni

332

Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün

Dilā sev bir güzeşte şivekārı

Ki puḥte ola hep vaz' u vaḳārı

333

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Semend-i nefsümi kūr itmege ey gözlerüm nūrı

Saña bir alaca kesdürsem olmaz mı feres ğurı

334

Müfte'ilün Fā'ilün Müfte'ilün Fā'ilün

Dilbere mengüş olup taşmağ için gelmesi

Oldı muqarrer dilâ geldi kulağ müjdesi⁴⁶

SONUÇ

Matlaldardan bir eser vücuda getirmek yahut divan tertip etmek, klasik Türk şiirinde pek bilinen bir gelenek değildir. 2012 yılında sunduğumuz yüksek lisans tezimizde, 16. asırda yaşayan Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî Efendi'nin böyle bir eseri olduğu, onu müteakip başka şairler tarafından da böyle bir temayülün ortaya konulduğu ifade edilmişti. Yaptığımız son araştırmalar neticesinde Hâşimî mahlaslı Bursalı Bakkâlzâde Seyyid Mehmed Çelebi'nin de matla konusunda Cemâlî'yi örnek aldığı dikkatimizi çekmiş ve "Metâlî-i Hâşimî" başlığıyla kaydedilmiş bir el yazması metinden hareketle Hâşimî'nin matlalarının bir araya getirilmesinin ve değerlendirilmesinin gereği düşünülmüştür.

İncelemelerimiz sonucunda, 16. yüzyılda 1100 adet matla söyleyen Cemâlî'den sonra; Hâşimî'nin 334 adet, Rüşdî'nin 403, Himmet-zâde Abdî'nin 253, Subhî-zâde Feyzî'nin 133 ve Fennî'nin 366 adet matla olduğu ve Rüşdî hariç bu şairlerin Cemâlî'yi referans göstererek bilinçli ve düzenli bir biçimde matla söyleme temayülü içinde olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan Hâşimî'nin matlaları, daha önce Hâşimî divanının çeşitli nüshalarında yer aldığı için; Ayşe Bulan'ın ve Oktay Selim Karaca'nın yüksek lisans tezlerinde kısaca söz konusu edilmiş ve matlaların metni verilmiştir. Ancak mezkûr çalışmalarda Hâşimî'nin matlaları üzerinde bu hususi durum göz önünde bulundurularak durulmamış ve kullanılan nüshalara bağlı olarak bazı matlalar eksik kalmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada Hâşimî'nin matlaları; Milli Kütüphane'de bulduğumuz yeni bir nüshadan hareketle, transkripsiyonlu olarak yeni yazıya çevrilmiş, ayrıca bu nüshadaki matlalar Bulan'ın ve Karaca'nın tezindeki matlalarla kıyaslanmış ve Hâşimî'nin matlalarının tamamı bir araya getirilmeye çalışılmıştır. Buna göre;

1. Bulan'ın tezinde Hâşimî'nin 320 matla'ına; Karaca'nın tezinde Hâşimî'nin 321 matla'ına yer verilmiştir. Üzerinde durduğumuz yeni nüshada ise Hâşimî'nin 325 matla'ı bulunmaktadır. Bu iki çalışma ve bir yeni nüshanın mukayesesi neticesinde Hâşimî'nin toplam 334 matla'ını kayda geçirmiş bulunmaktayız.
2. Hâşimî'nin matlaları, Cemâlî'nin matlalarında olduğu gibi; şûhâne, doğal, nüktedan bir eda ile söylenmiştir.
3. Hâşimî'nin her harften kafiye için matla söyleme gayreti de bilinçli olarak matla'a yöneldiğini göstermektedir.
4. *Metâlî-i Hâşimî* de güzele ve işrete dair söylenmiş beyitlerin yanında; devrin siyasetine, sosyal hayatına dair bilgiler, gerçek kişiler hakkında malumatlar da yer almaktadır.
5. *Metâlî-i Hâşimî* de muhteva bakımından en az olan şey dinî unsurlardır. Bayramiye tarikatına mensup bir şair olmasına rağmen Hâşimî, matlalarında dinî ve ahlaki konulara pek yer vermemiştir.
6. Hâşimî, "hattat, tarih düşürme ve muamma şairi" olarak bilindiği kadar; matla söylemedeki yönü ve matlalarının çokluğu dolayısıyla "matla şairi" olarak da anılmalıdır.
7. *Metâlî-i Hâşimî*, Cemâlî ile anılan matla geleneğinin önemli bir örneğidir. Özellikle şairlerin rindâne, şûhâne ve doğal söyleyişlerini ifade eden matlaın edebiyat tarihimizdeki yeri; bundan sonra yapılacak çalışmalarla belirlenecek ve bulunan yeni örneklerle şekillenecektir.

⁴⁶ Bu matla, elimizdeki Metali-i Hâşimî nüshasında (M) bulunmamaktadır. Bulan (1993: 237) ve Karaca (1995: 116)'nın tezinde bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Bulan, A. (1993). *Hâşimî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Çelik, A. (2017). *Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî ve Metâli'-i Cemâlî ile Şehr-engîz-i İstanbul Adlı Eserleri (İnceleme-Metin)*. Konya: Palet Yayınları.
- Demirkazık, İ. (2009). *18. YY. Şairi Mustafa Fennî Dîvân (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Devellioğlu, F. (2008). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, C. (2004). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ece, S. (1996). *Tahkiye Açısından Haşimî'nin Mihr ü Vefa Mesnevisi*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Ekici, H. (2006). *Sahhaf Rüşdî ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eren, A. (2012). *Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî ve Metâli'-i Cemâlî ile Şehr-engîz-i İstanbul Adlı Eserleri (İnceleme-Metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karaca, O. S. (1995). *Hâşimî Divanı (Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divanı'nın Karşılaştırmalı Metni)*. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Mecmû'a-i Eş'âr*. Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz FB Nu: 533/3, 150b-153b.
- Mısır (Kahire) Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazma Eserler Bölümü, Talat 178, Nu: 1744
- Muallim Nâcî (1889). *İstilahât-ı Edebiyye*. İstanbul.
- Öztürk, M. (2008). "Rûdekî". *İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 35: 185-186.
- Şemseddin Sami (1899). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul.
- Yıldız, A. (2014). "Hâşimî, Bakkâlzâde Seyyid Mehmed Çelebi". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hasimi-bakkalzade-seyyid-mehmed> Erişim Tarihi: 10.02.2020.
- Yıldız, H. D. (1992). "Bermekîler". *İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 5: 517-520.

EK 1: 4. Metâlî-i Hâşimî'nin Yeni Bir Nüshası

(Mecmû'a-i Eş'âr. Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz FB Nu: 533/3, 150b-153b.)

